

چکیده

در سال‌های آغازین قرن دهم هجری همزمان با فعالیت‌های کپرنیک و همعصرانش در تدوین آثار انقلابی در علم نجوم اروپا، در قلب مکتب فلسفی شیراز، فیلسوفی نامدار به نام غیاث الدین منصور دشتکی (866-948 ه.ق.)، با نظر به میراث دانشمندان مراغه تالیفاتی متعدد در هیئت بوجود می‌آورد. او در برخی رسائلش ضمن انتقاد به مدل‌های بطلمیوسی سیارات ادعا می‌کند صاحب مدل‌های جدیدی است که می‌تواند اشکالات طبیعی هیئت بطلمیوسی را با کم‌ترین تعداد فلک حل نماید. وی توضیح این مدل‌ها را به رساله‌های هیئت منصوریه، *لوامع النوریه* و *معارج* خود ارجاع داده است. از میان این سه رساله تا زمان انجام تحقیق حاضر تنها دو نسخه از رساله *لوامع* موجود می‌باشد. ابتدا بر اساس منابع موجود آنچه از زندگی این دانشمند مشخص شده است را گزارش کرده، همعصری او و احتمال ارتباطش با شمس الدین خفری، قوشچی و دیگران را مطرح می‌نماییم. با بررسی و تورق دقیق آثار هیئت دشتکی، تقدم، تاخر و همچنین بازه زمانی فعالیت‌های ایشان در هیئت را به طور حدودی مشخص می‌کنیم. سپس ساختار و محتوای *لوامع* را به صورت کلی معرفی می‌نماییم. به علت گستردگی مدل‌های سیارات در هیئت، با توجه به نسخ موجود *لوامع*، به گزارش و بررسی مدل‌های سیارات خارجی دشتکی می‌پردازیم. سپس نشان می‌دهیم دشتکی ضمن اشاره به مدل نصیرالدین طوسی در *تذکره نصیریه*، با ارجاع به *التحفه الشاهیة*، مدل نهایی سیارات خارجی قطب‌الدین شیرازی را به عنوان مدل درست عرضه می‌کند. ضمن نشان دادن درک صحیح دشتکی از این مدل‌ها، احتمال واقعیت ادعای او مبنی بر داشتن مدل‌های جدید در آثار مفقودش را منتفی ندانسته‌ایم. در انتهای تحقیق همراه گزارش اجمالی مدل‌های دشتکی برای ماه و سیارات داخلی، مواردی را که می‌تواند در پژوهش‌های بعدی مفید واقع شود، مشخص می‌کنیم. همچنین تصحیح انتقادی بخش مربوط به سیارات خارجی *لوامع* را در پیوست آورده‌ایم.

کلید واژه‌ها: غیاث الدین منصور دشتکی، *لوامع النوریه*، مدل‌های غیر بطلمیوسی، اشکالات مدل‌های بطلمیوسی، هیئت دوره اسلامی، مکتب مراغه.

نام دانشجو: محمد هادی طباطبایی یزدی

استاد راهنما: دکتر امیر محمد گمینی

استاد مشاور: دکتر موسی اکرمی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته تحصیلی: تاریخ علم

شهریور 1394